

DRAHÁ RODINNÁ POLITIKA

RADOVAN ĎURANA

radovan.durana@iness.sk

„Zvýšime podporu rodín“.

„Zvýšime podporu o 200 eur na dieťa“.

„Výchova detí je drahá, musíme podporiť rodiny.“

„Mamičky si zaslúžia viac podpory“.

„Zavedieme „tehotenskú“, aby ženy zvládli prechod na materstvo“.

Nekonečný prísun politických výrokov o potrebe zvyšovania podpory rodín. Podpora materstva/rodičovstva je téma, ktorá je zaručene víťazná.

Proti zvýšenej podpore rodiny sa žiadny politik neodváži argumentovať. Akýkoľvek návrh má takmer zaručenú istotu, že prejde, lebo rodina je nedotknuteľná.

Rodina, to je predsa budúcnosť štátu.

Akú podporu získa rodina?

Nikde v týchto debatách sa nehovorí o tom, koľko rodinná podpora skutočne stojí už dnes. A či to nebodaj už nie je dosť. Ochota „analyzovať“ intenzitu rodinnej politiky sa obyčajne skončí na medzinárodnom porovnaní dĺžky poberania dávok, alebo výšky daňových úľav pre rodiny. Výnimočne sa dotkne témy samostatne žijúcich matiek. Tých je „bohužiaľ“ málo, pre politikov sú málo atraktívna cieľovka, a tak sú len „využívané“ ako argument pre plošné zvyšovanie podpory.

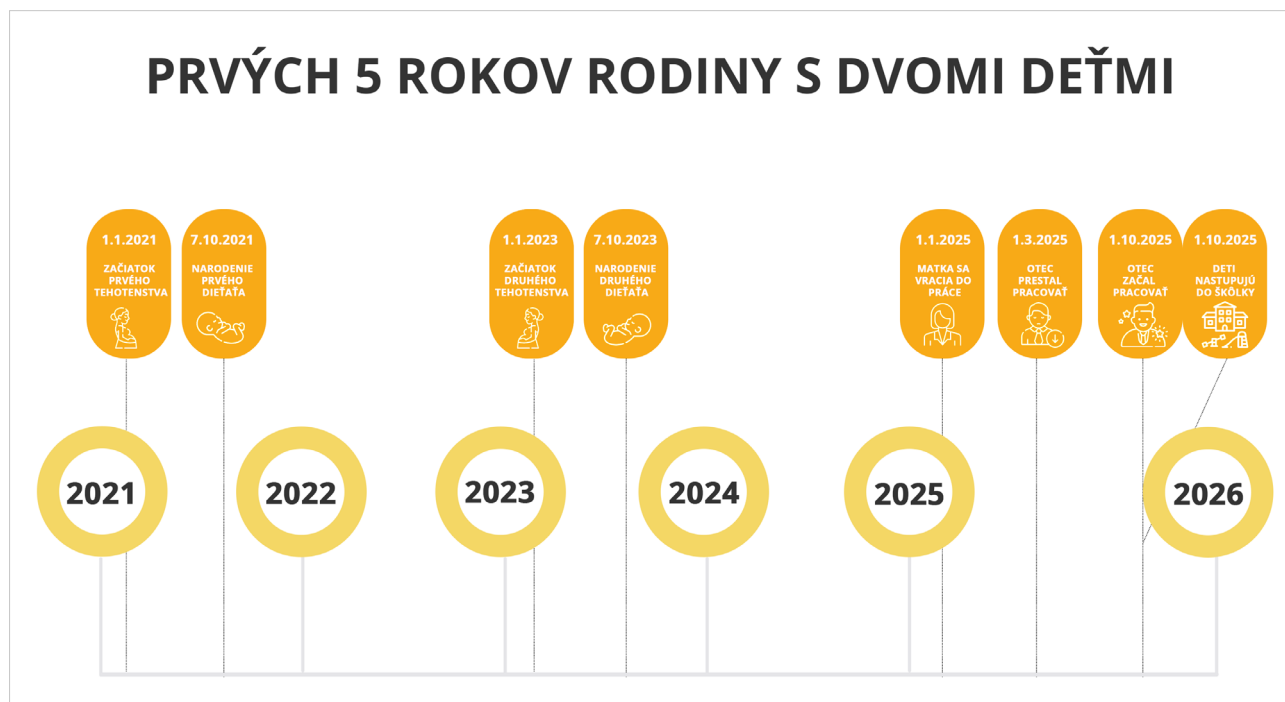

Zásadne chýbajú analýzy, ktoré by dokázali rozlišovať medzi príjmami domácností v štádiu skorého rodičovstva (výpadok príjmu) a následného obdobia rodičovstva. Daňový bonus sa proste pridá všetkým!

Do tejto diskusie sme sa preto rozhodli vstúpiť odvážnymi prepočtami. Položili sme si jednoduchú otázku. **Koľko získa rodina prostredníctvom dávok, daňových úľav a poistného za prvých 5 rokov „života rodiny“ s dvomi deťmi?**

Dávky a časová os

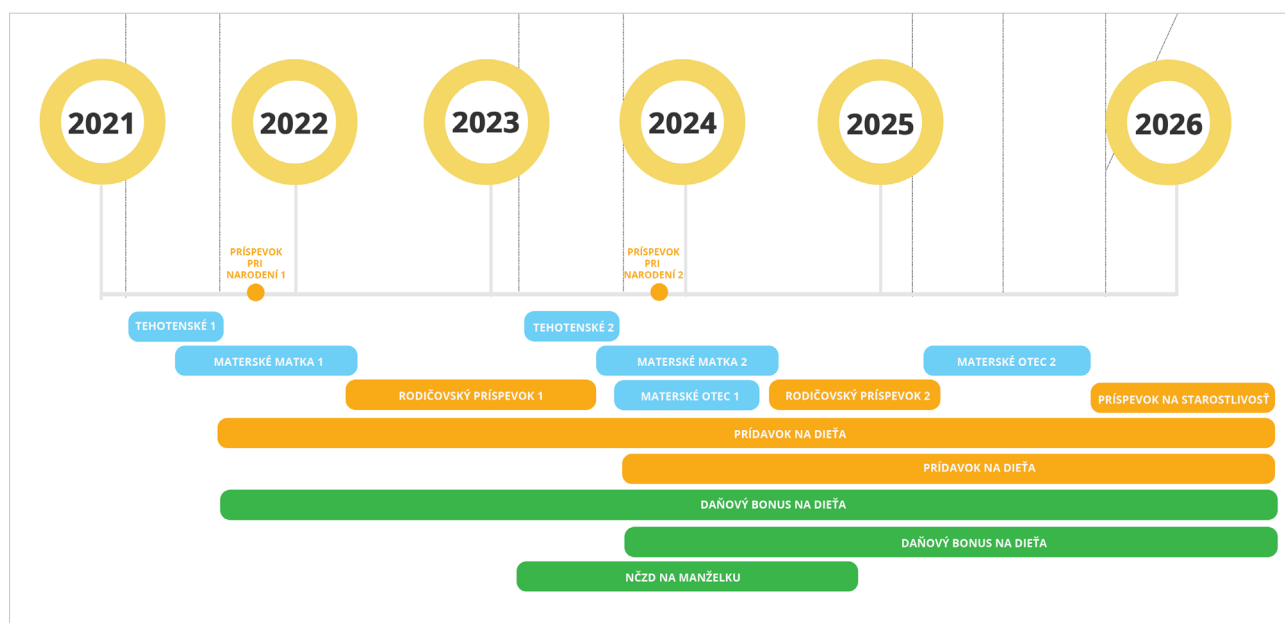
Pozreli sme sa na finančnú bilanciu rodiny, ktorej sa v priebehu prvých 5 rokov narodili dve deti a rodičia využili všetky možnosti, ktoré dávkový systém dnes poskytuje. „Finančný príbeh“ tejto fiktívnej rodiny teda začína v roku 2021 a končí v roku 2026:

Počas tohto obdobia vznikol rodine nárok na široké spektrum dávok. To znamená nasledujúce dávky:

- Tehotenské
- Materské
- Materské pre otca
- Rodičovský príspevok
- Príspevok pri narodení
- Príspevok na starostlivosť
- Prídavok na dieťa

Časový priebeh jednotlivých dávok ilustruje nasledujúci graf. Farebne sú v ňom rozlíšené dávky, ktoré sú čerpané zo Sociálnej poisťovne (modrá), dávky MPSVR (oranžová), daňové zvýhodnenia (zelená).

Aby bol prehľad kompletný doplnili sme aj daňové úľavy a zaplatené poistné za nepracujúceho rodiča:

- Daňový bonus
- Nezdaniateľná časť základu dane na manželku
- Zaplatené zdravotné poistenie
- Zaplatené dôchodkové poistenie

Každému rodičovi počas doby starostlivosti o dieťa vzniká nárok na starobný dôchodok v rovnakej výške, ako zamestnanému človeku s príjmom vo výške 60 % priemernej mzdy (dva roky dozadu). Keby si rodič mal tento dôchodkový nárok financovať sám, musel by do Sociálnej poisťovne prispievať vo výške 170 eur mesačne. Túto sumu odvádza za nepracujúcich rodičov Ministerstvo práce a rodiny do rozpočtu Sociálnej poisťovne.

Prostredníctvom týchto dvoch nepeňažných transferov získava nepracujúci rodič podporu ďalších 210 eur mesačne.

V modeli nie sú zahrnuté nepeňažné transfery, ktoré môže rodina čerpať napríklad v podobe využívania jaslí či predškolských zariadení financovaných z verejných rozpočtov.

Akú rodinu máme na mysli?

Aby sme toto porovnanie dali do reálneho kontextu, analyzovali sme príjmy rodiny v dvoch príjmových situáciách:

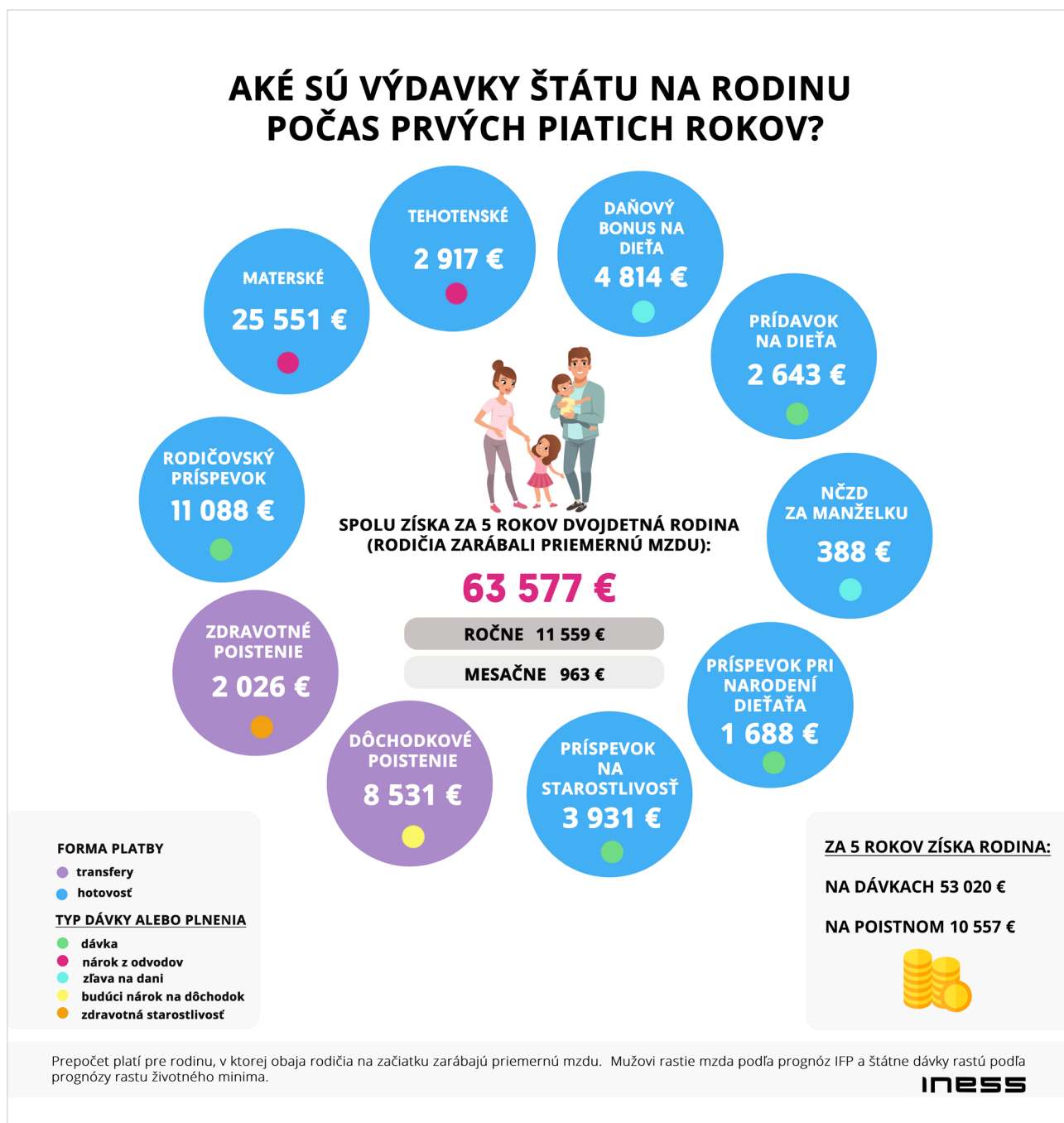
- Obaja rodičia poberali na začiatku a počas celého priebehu priemernú mzdu
- Obaja rodičia poberali na začiatku a počas celého priebehu minimálnu mzdu

V modeli sme nastavili nasledujúce podmienky z dôvodu vzniku nároku na dávky:

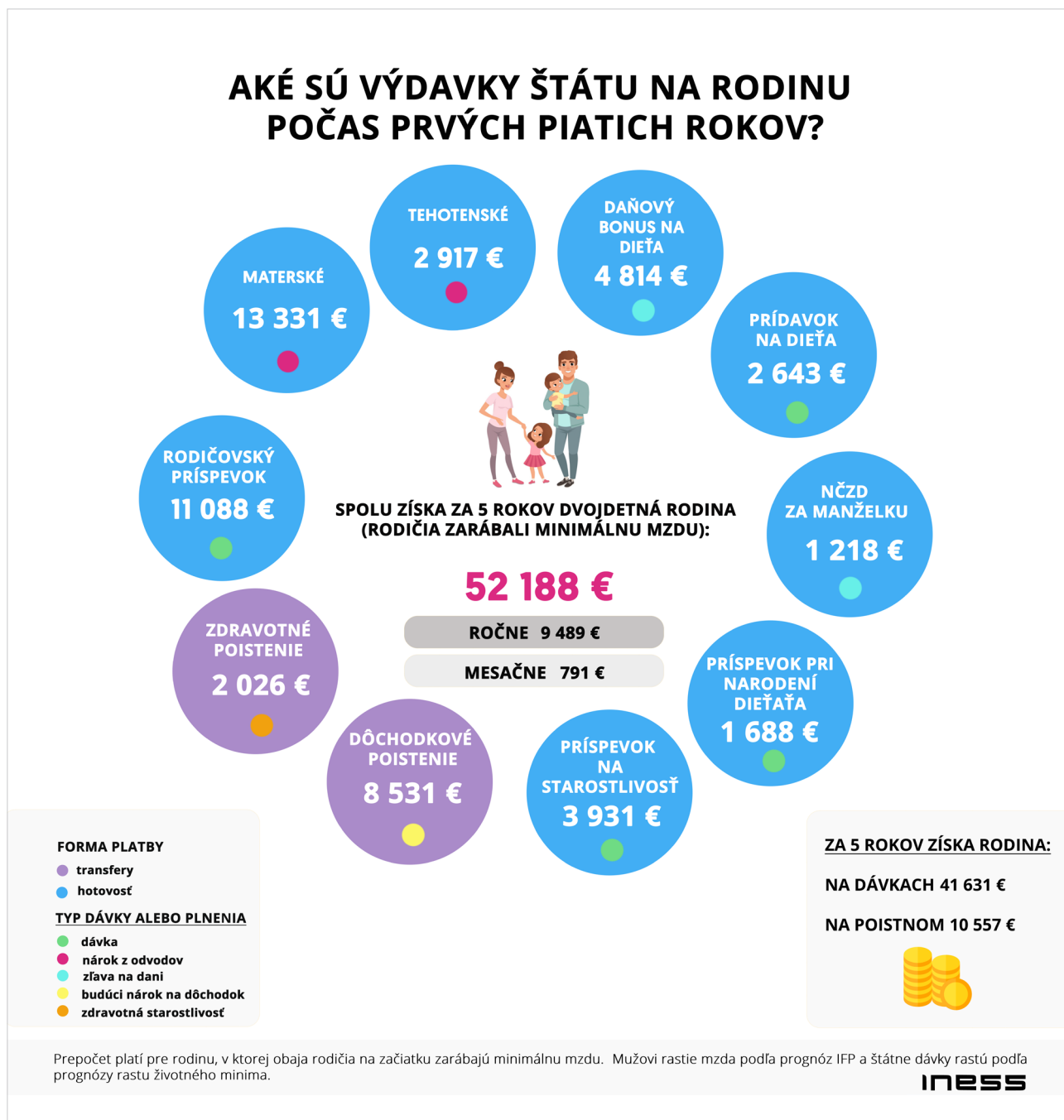
- 1) Pred prvým tehotenstvom mala budúca matka splnenú podmienku zaplatených 270 dní sociálneho poistenia.
- 2) Otec počas poberania materského s prvým dieťaťom naďalej pracuje, nakoľko v tom istom čase je matka doma na materskej s druhým dieťaťom. Počas poberania dávky k druhému dieťaťu otec nepracuje.
- 3) V poslednom roku obaja partneri pracujú, denná starostlivosť je poskytovaná inštitucionálne, rodičia poberajú príspevok na starostlivosť o dieťa.

Výsledky

Rodina, v ktorej rodičia poberajú priemernú mzdu získa za prvých 5 rokov 63 577 eur prostredníctvom rôznych dávok a plnení. Mesačne to predstavuje v súčte 963€ v peňažných (dávky) a nepeňažných transferoch (úľavy, poisťné).

Rodina s minimálnou mzdou získa, pochopiteľne, nižšie dávky, keďže dávky zo Sociálnej poisťovne sú naviazané na výšku príjmu. Rodina tak získa 52 188 eur, mesačne 791 eur. Rozdiel v transferoch (11 tis. eur) nie je tak vysoký, ako je rozdiel v príjmovej úrovni rodičov.

Poznámky k modelu:

- Oproti bezdetnej žene klesne dôchodok modelovej ženy s priemernou mzdou o 3 %, pokiaľ sa žene podarí vrátiť na post s priemernou mzdou. Ak sa vráti na nižšiu mzdovú úroveň, pokles bude vyšší.
- Žena s minimálnou mzdou si nepracovaním „pomôže“, získa zaplatené dôchodkové odvody z vyššieho vymeriavacieho základu.

Koľko stojí rodinná politika

Prehľad ročných výdavkov (pre rok 2022) na hlavné dávky rodinnej politiky vrátane odpustených daní poskytuje nasledujúca tabuľka:

Materské	348 mil. eur
Tehotenské	62 mil. eur
Prídavok na dieťa	355 mil. eur
Rodičovský príspevok	618 mil. eur
Príspevok na starostlivosť*	11 mil. eur
Príspevok pri narodení	50 mil. eur
Daňový bonus na hypotéky pre mladých	26 mil. eur
Daňový bonus	370 mil. eur
NČZD na manželku	68 mil. eur
Spolu	1 908 mil. eur

Zdroj: Hlavná kniha rozpočtu verejnej správy 2021-2024, Rozpočet Sociálnej poisťovne 2022, Údaj označený* je zo Správy o sociálnej situácii na Slovensku za rok 2020

Okrem dávok a daňových zvýhodnení získavajú rodičia ešte podporu vo forme zaplateného zdravotného a sociálneho poistenia.

Sociálne poistenie	352 mil. eur
Zdravotné poistenie	82 mil. eur
Spolu	434 mil. eur

Poznámka: hodnoty sú za rok 2021

Celkové výdavky verejnej správy na podporu rodinnej politiky dosahujú ročne 2,34 mld. eur. V tejto sume nie sú zahrnuté výdavky obcí na jasle či materské školy, ktoré poskytujú služby rodičom.

Hlavné závery a zistenia

- Rodina získa na dávkach viac, ako stratí vo forme čistého príjmu (výpadok príjmu počas starostlivosti o dieťa). V prípade rodiny s priemernou mzdou je to 7 256 eur, v prípade rodiny s minimálnou mzdou dokonca 16 224 eur.
- Systém dávok rodinnej politiky je neadresný, transfery sú poskytované každej rodine bez ohľadu na jej príjmovú situáciu.
- Slovenský systém dávok rodinnej politiky je štedrejší ako v Českej republike, rovnaký model rodiny získa v ČR o 17 % nižšie dávky.
- Slovensko poskytuje materskú ako 100 % náhradu čistého príjmu 28 týždňov po pôrode – len Bulharsko takto vysokú materskú poskytuje dlhšie.
- Zamestnanosť matiek vo veku do dvoch rokov dieťaťa je mizivá, druhá najnižšia v EÚ. Dávkový systém nastavený na „trí“ roky motivuje ženy ostávať dlho doma.
- Výdavky na rodinnú politiku dosahujú 2,34 mld. eur ročne.

Táto krátka štúdia si nekládla za cieľ predstaviť komplexnú analýzu rodinnej politiky. Taká štúdia by bola problematická z jednoduchého dôvodu – rodinná politika nemá merateľné ciele. Minister financií Matovič však predstavil opatrenia v rodinnej politike za 1 mld. eur aj bez tejto analýzy. To opäť potvrdzuje konštatovanie, že rodinná politika je oblasť, kde sa politici snažia získavať popularitu bez ohľadu na výsledky a náklady. Už dnes rodina získa počas prvých 5 rokov viac peňazí, ako je výpadok čistého príjmu. Prečo by sa mali príjmy tejto rodiny počas tohto obdobia ešte zvyšovať?

Odporúčania

- » Pred akoukoľvek zmenou vo výške dávok by mal minister/politik vysvetliť:
 - 1) Čo je cieľ jeho návrhu? Akú relatívnu a absolútnu náhradu príjmu chce dosiahnuť? V ktorom období rodičovstva?
 - 2) Ktoré skupiny rodín potrebujú zvýšenú podporu a prečo? Prečo by mali byť rovnako podporené všetky príjmové skupiny rodín?

Konkrétne odporúčania vychádzajú z predpokladu, že rodinná politika je súčasťou solidárneho sociálneho systému. Základnou podmienkou solidarity však je adresnosť – podpora rodín v nepriaznivej príjmovej situácii.

- » Dávka tehotenskej nemá v plošnej podobe opodstatnenie (môže mať význam len pre ženy s nízkym príjmom a zdravotnými komplikáciami). Dávka by mala byť zrušená, prípadne by mala byť úzko zadefinovaná skupina žien, ktoré túto dávku potrebujú (možná úspora 50 - 60 mil. eur).
- » Skrátenie obdobia poberania dávky materskej po pôrode z 28 týždňov na 18 týždňov (4 mesiace). Rovnaké skrátenie doby poberania materského pre otcov – tieto zmeny umožnia znížiť výdavky na materskú o 30 %, to znamená, že bude možné znížiť odvodové zaťaženie všetkých pracujúcich o 116 mil. eur ročne.
- » Skrátenie rodičovskej dovolenky do 2 rokov dieťaťa (prechodné obdobie do 2,5 roku dieťaťa). Legislatívne zaviesť možnosť predĺženia neplatennej rodičovskej dovolenky po dohode so zamestnávateľom o ďalší rok (priestor pre matky, ktoré považujú 3-ročnú intenzívnu výchovu za žiadúcu). Vzniknutá úspora dosiahne 30 % - umožní znížiť daňové zaťaženie pracujúcich o 200 mil. eur (v roku 2022). Tento krok musí byť podmienený zmenou legislatívy a podporou vzniku nových zariadení, ktoré by poskytli starostlivosť pre súvisiaci počet detí.
- » Testovanie príjmov poberateľov prídavkov na deti - podobne ako v Českej republike. Prídavky nebudú vyplácané rodinám s najvyšším príjmom, pričom hranica bude nastavená tak, že výdavky na prídavky klesnú o 30 %, čo bude znamenať úsporu 118 mil. eur ročne.

Takto získané úspory (0,5 mld. eur) je možné použiť na zníženie daňovo-odvodového zaťaženia pracujúcich – vrátane tých, ktorí živia rodiny.

Alternatívne je možné časť týchto prostriedkov použiť na podporu rodín, ktoré sú v zlej príjmovej situácii v období výchovy dieťaťa (vek 3 až 18 rokov) – týka sa najmä rodičov samoživiteľov a rodín tesne nad úrovňou hmotnej núdze.

O autorovi

Radovan Ďurana je spoluzakladateľ INESS. Po ukončení Fakulty manažmentu Univerzity Komenského v Bratislave so špecializáciou finančný manažment pracoval v komerčnej banke v zahraničí ako analytik. Analyticky sa venuje verejným financiám a sociálnemu systému. Už 16 rokov vedie vzdelávací projekt Cena štátu. Pôsobí aj ako fellow francúzskeho IREF.

Vydal: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz
www.iness.sk

Autor: Radovan Ďurana

Grafický dizajn: Mona Múza / INESS

Rok vydania: 2022

Kontakt:

Radovan Ďurana
radovan.durana@iness.sk

Aktuálne publikácie

POLOHRUBÁ MZDA: SLOVÁCI NEPOZNAJÚ HODNOTU SVOJEJ PRÁCE

Menej ako tretina ľudí má realistickú predstavu o tom, koľko v skutočnosti vynaloží zamestnávateľ na odmenu zamestnanca. Môže za to informačný chaos, dnešná „hrubá“ mzda totiž zahŕňa len 74 % skutočnej ceny práce. Preto treba túto polohrubú mzdu zrušiť a nahradiť ju skutočne hrubou.

DESATORO OTÁZOK PRE MINISTRA PRÁCE K MINIMÁLNEJ MZDE

Minimálna mzda je zlý nástroj na naplnenie dobrého cieľa. Zvyšovanie príjmov ľudí s nízkymi mzdami prostredníctvom povinnej cenovej regulácie prináša so sebou nezamyšľané dôsledky ako zánik pracovných miest či brzdenie vzniku nových. Preto kladieme ministrom práce **Desatoro otázok**.

ŽIVNOSTNÍK VS ZAMESTNANEC

V roku 2021 sa opäť rozhorela debata o daňovom zaťažení živnostníkov. Upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky – podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. Nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.

DRAHÝ NOVÝ ROK ČO ZNAMENÁ SÚČASNÁ INFLÁCIA PRE BLÍZKU BUDÚCNOSŤ

Rok 2021 priniesol na jednej strane pomerne rýchle ekonomické oživenie z pandemického prepadu, ale po prvýkrát od 90. rokov minulého storočia sa vo vyspelých ekonomikách dostala do pozornosti cenová inflácia. Tomuto fenoménu sa venuje nová publikácia **Drahý nový rok: Čo znamená súčasná inflácia pre blízku budúcnosť**.

ANALÝZA DODATKOV K DMA CIELENÁ ONLINE REKLAMA

V súčasnosti (zima, 2021) prebieha na úrovni EÚ intenzívna diskusia o finálnej podobe regulácií týkajúcich sa cieľenej online reklamy v rámci DMA a DSA. Táto štúdia prináša analýzu významu týchto reklám v rôznych oblastiach hospodárstva a spoločenského života a z toho vyplývajúce negatívne dopady ich obmedzovania či úplného zrušenia.

ZISK, KONKURENCIA A NÁROK PACIENTA

V 12 komentároch publikácie **Zisk konkurencia a nárok pacienta** analyzujeme ekonomické fungovanie slovenského zdravotníctva z pohľadu (ne)funkčnosti trhových nástrojov. Chceme tak prispieť k posunutiu debaty z 15-ročného prešľapovania na mieste k skutočným otázkam (ne)efektívnosti súčasného trhu zdravotného poistenia.

